IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 23. Issue 02. Sentabr, 2026

XALQARO LOYIHALARDA KOMMUNIKATSIYA RISKLARINI KAMAYTIRISHDA INGLIZ TILI ASOSIDA SAMARALI ALOQA TIZIMINI SHAKLLANTIRISH

Zoxirova Aziza Soxib qizi
O'zbekiston Respublikasi
Bank-moliya akademiyasi magistranti
azizazokhirova2131@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.22986686

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro loyihalarni amalga oshirish jarayonida yuzaga keladigan kommunikatsiya risklari hamda ularni ingliz tili asosida samarali aloqa tizimini shakllantirish orqali kamaytirish masalalari tadqiq etiladi. Xalqaro loyiha jamoalarining turli til va madaniy muhit vakillaridan tashkil topishi axborotni noto'g'ri talqin qilish, vazifalarni turlicha tushunish, qarorlar qabul qilish jarayonining kechikishi va manfaatdor tomonlar o'rtasida kelishmovchiliklarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, ingliz tilidan umumiy ishchi til sifatida foydalanish, loyiha ishtirokchilarining kasbiy til kompetensiyasini rivojlantirish, kommunikatsiya jarayonlarini standartlashtirish hamda raqamli aloqa vositalaridan samarali foydalanishning ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ingliz tili asosidagi tizimli kommunikatsiya mexanizmi xalqaro loyiha ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro tushunishni yaxshilash, kommunikatsiya xatolarini kamaytirish va loyiha boshqaruvi samaradorligini oshirishga xizmat qilishini asoslashga qaratilgan.
Kalit so'zlar: xalqaro loyiha, kommunikatsiya riski, ingliz tili, samarali kommunikatsiya, loyiha boshqaruvi, madaniyatlararo kommunikatsiya, til kompetensiyasi, kommunikatsiya strategiyasi, raqamli aloqa, risklarni boshqarish.

Abstract. This article examines communication risks arising during the implementation of international projects and explores ways to mitigate them by developing an effective English-based communication system. International project teams often consist of participants from diverse linguistic and cultural backgrounds, which may lead to misinterpretation of information, inconsistent understanding of tasks, delays in decision-making, and disagreements among stakeholders. From this perspective, the study analyzes the importance of using English as a common working language, developing participants' professional language competence, standardizing communication processes, and effectively utilizing digital communication tools. The study seeks to demonstrate that a systematic English-based communication framework can improve mutual understanding among international project participants, minimize communication errors, and enhance the overall effectiveness of project management.
Keywords: international project, communication risk, English language, effective communication, project management, intercultural communication, language competence, communication strategy, digital communication, risk management.

KIRISH

Globallashuv natijasida xalqaro loyihalar turli til va madaniy muhit vakillarining doimiy hamkorligini talab qilmoqda. Bunday sharoitda kommunikatsiya loyiha vazifalarini

muvofiqlashtirish, axborot va bilim almashish hamda qarorlarni kelishishda muhim boshqaruv vositasi hisoblanadi. Ko‘p millatli loyihalarda til va madaniy farqlar o‘zaro tushunishni murakkablashtirishi mumkinligi empirik tadqiqotlarda qayd etilgan.

Xalqaro biznes va loyihalarda ingliz tili umumiy ishchi til — lingua franca sifatida keng qo‘llaniladi. Biroq yagona tilning mavjudligi kommunikatsiya muammolarini avtomatik ravishda bartaraf etmaydi. Til kompetensiyasidagi farqlar, terminlarni turlicha tushunish, madaniy xususiyatlar va kommunikatsiya usullaridagi tafovutlar axborot almashinuviga ta’sir qilishi mumkin. Shu sababli xalqaro loyihalarda ingliz tiliga asoslangan kommunikatsiya tizimini shakllantirish til ko‘nikmalari bilan birga madaniyatlararo kompetensiya va samarali aloqa mexanizmlarini ham qamrab olishi lozim.

Ushbu tadqiqotning maqsadi xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklarini kamaytirishga xizmat qiluvchi ingliz tiliga asoslangan samarali aloqa tizimining asosiy elementlarini aniqlash va ularning o‘zaro bog‘liqligini asoslashdan iborat.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro biznesda tilning boshqaruv jarayonlariga ta’siri ilmiy adabiyotlarda keng o‘rganilgan. Tenzer, Terjesen va Harzing xalqaro biznesda til masalasiga bag‘ishlangan 264 ta ilmiy maqolani tizimli tahlil qilib**,** til xilma-xilligi individual xodimlardan tortib jamoa va tashkilot darajasigacha boshqaruv jarayonlariga ta’sir qilishini ko‘rsatgan.

Ingliz tilidan umumiy ishchi til sifatida foydalanish turli ona tiliga ega mutaxassislar o‘rtasidagi muloqotni tashkil etishga yordam beradi. Yevropa loyihasi misolida ingliz tili shaxslararo, ma’muriy va akademik kommunikatsiyada muhim vosita bo‘lgani aniqlangan. Shu bilan birga, xalqaro biznes muhitida madaniy bilim va sezgirlikning yetishmasligi kommunikatsiyaning buzilishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Demak, mavjud tadqiqotlar ingliz tilini bilish zarurligini ko‘rsatsa-da, samarali xalqaro kommunikatsiya uchun til kompetensiyasi, madaniyatlararo moslashuvchanlik va to‘g‘ri kommunikatsiya strategiyalarini birgalikda rivojlantirish talab etiladi.

NAZARIY QISM

Ingliz tili asosidagi kommunikatsiya tizimining nazariy asoslari

Xalqaro loyiha doirasida kommunikatsiya riskini loyiha ishtirokchilari o‘rtasida axborotning noto‘g‘ri, noaniq, kechikib yoki yetarli darajada tushunilmagan holda uzatilishi natijasida loyiha jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan kommunikativ holat sifatida ko‘rib chiqish mumkin. Bunday riskning manbalari faqat til bilish darajasi bilan chegaralanmaydi. Unga kasbiy terminologiya, xabarning murakkabligi, madaniy kontekst, kommunikatsiya kanali va ishtirokchilarning muloqotga moslashish qobiliyati ham ta’sir qiladi.

Ingliz tilining lingua franca sifatidagi vazifasi turli ona tiliga ega loyiha ishtirokchilariga umumiy kommunikativ platforma yaratishdan iborat. Bunda asosiy maqsad ingliz tilida ona tili darajasida so‘zlashish emas, balki loyiha vazifalarini bajarish uchun o‘zaro tushunarlilikni ta’minlash hisoblanadi. Koreyalik mutaxassislar ishtirokidagi tadqiqot ham xalqaro biznes kommunikatsiyasida ona tiliga xos mukammallikdan ko‘ra funksional ravonlik, moslashuvchanlik va suhbatdoshga moslasha olish muhimligini ko‘rsatgan.

Shu nuqtai nazardan, xalqaro loyiha uchun samarali kommunikatsiya tizimini quyidagi o‘zaro bog‘liq model orqali ifodalash mumkin:

Samarali kommunikatsiya = til kompetensiyasi + aniq va standartlashtirilgan axborot + madaniyatlararo kompetensiya + mos kommunikatsiya kanali + qayta aloqa.

Mazkur modelda qayta aloqa alohida ahamiyatga ega. Chunki xabar jo‘natilganining o‘zi uning to‘g‘ri tushunilganini anglatmaydi. Xalqaro tadbir ishtirokchilarini o‘rgangan tadqiqotda tushunmovchiliklarni bartaraf etishda jumlalarni soddalashtirish, ma’lumotni takrorlash va qayta tekshirish (cross-checking) kabi strategiyalardan foydalanilgani aniqlangan.

ASOSIY QISM

Xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklarining asosiy manbalari

Xalqaro loyiha jamoasida birinchi risk til kompetensiyasidagi farq bilan bog‘liq. Loyiha ishtirokchilari ingliz tilini turli darajada bilganida murakkab terminlar, tezkor og‘zaki muzokaralar va ko‘p ma’noli ifodalarni tushunishda muammolar paydo bo‘lishi mumkin. Tailanddagi Amerika transmilliy kompaniyasining 39 nafar HR mutaxassisi ishtirokidagi tadqiqotda xodimlar yozma muloqotga qaraganda matbuot brifingi va biznes muzokaralari kabi og‘zaki vazifalarda ko‘proq qiyinchilikka duch kelgani aniqlangan.

Ikkinchi risk terminologik va semantik noaniqlik hisoblanadi. Xalqaro golf turnirini tashkil etgan 10 nafar xodim bilan olib borilgan tadqiqotda sohaga xos terminlar, cheklangan lug‘at, so‘z tanlash, grammatika va turli aksentlar kommunikatsiyani buzishi mumkin bo‘lgan omillar sifatida qayd etilgan. Ishtirokchilar bunday vaziyatlarda sodda jumlalardan foydalanish, takrorlash va ma’lumotni qayta tekshirish orqali o‘zaro tushunishga erishgan.

Uchinchi risk madaniyatlararo farqlar bilan bog‘liq. Bir xil inglizcha jumla yoki kommunikativ xatti-harakat turli madaniyat vakillari tomonidan turlicha talqin qilinishi mumkin. Shu sababli xalqaro kommunikatsiyada til kompetensiyasi madaniyatlararo moslashuvchanlik bilan birgalikda shakllantirilishi kerak. Tadqiqotlar madaniy sezgirlik va bilimning yetishmasligi ish joyidagi kommunikatsiyani buzishi mumkinligini ko‘rsatadi.

Kommunikatsiya risklarini kamaytirish mexanizmi

Yuqoridagi risklarni kamaytirish uchun xalqaro loyihada ingliz tiliga asoslangan kommunikatsiya tizimi bir necha bosqichda tashkil etilishi maqsadga muvofiq. Dastlab loyiha uchun yagona ishchi til va asosiy terminologiya belgilanadi. Keyin muhim topshiriqlar, qarorlar va texnik talablarni yozma ravishda qayd etish tizimi joriy qilinadi. Og‘zaki uchrashuvlarda esa muhim qarorlar yakunda qisqacha umumlashtirilib, barcha mas’ul shaxslar tomonidan bir xil tushunilganligi tekshiriladi.

Kommunikatsiya kanalini vazifaga qarab tanlash ham muhim. Tezkor masalalar uchun videokonferensiya yoki messenjerlardan foydalanish mumkin bo‘lsa, texnik talablar, vazifalar, muddatlar va muhim qarorlar yozma shaklda saqlanishi kommunikatsiyaning izchilligini ta’minlaydi. Xalqaro va virtual loyihalarda ingliz tilidagi kommunikatsiya, madaniyatlararo muloqot hamda onlayn aloqa kompetensiyalari bir-biri bilan chambarchas bog‘liq ekanligi qayd etilgan.

Shunday qilib, xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklarini kamaytirish uchun ingliz tilini shunchaki umumiy aloqa tili sifatida belgilash yetarli emas. Standart terminologiya, tushunarli yozma va og‘zaki muloqot, madaniyatlararo kompetensiya, vazifaga mos kommunikatsiya

kanallari va muntazam qayta aloqa yagona tizim sifatida ishlashi zarur. Bunday yondashuv ingliz tilini loyiha boshqaruvida kommunikatsiya risklarini nazorat qilish vositasiga aylantiradi.

Xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklari, asosan, loyiha ishtirokchilarining til kompetensiyasidagi farqlar, kasbiy terminlarni turlicha talqin qilish, madaniy tafovutlar hamda kommunikatsiya kanallaridan noto‘g‘ri foydalanish natijasida yuzaga keladi. Shu jihatdan ingliz tilining umumiy ishchi til — lingua franca sifatida qo‘llanilishi turli lingvistik muhit vakillari o‘rtasida yagona kommunikativ maydon yaratadi, biroq ingliz tilini bilishning o‘zi barcha kommunikatsiya muammolarini bartaraf etmaydi. Tadqiqotlar samarali xalqaro muloqotda grammatik mukammallikdan ko‘ra funksional ravonlik, moslashuvchanlik va suhbatdoshga moslasha olish muhimligini ko‘rsatadi. Shuningdek, xalqaro ish muhitida terminologiya, cheklangan lug‘at, so‘z tanlash va turli aksentlar tushunmovchilik manbai bo‘lishi, bunday holatlarda xabarni soddalashtirish, takrorlash va qayta tekshirish o‘zaro tushunishni yaxshilashi aniqlangan.

1-jadval

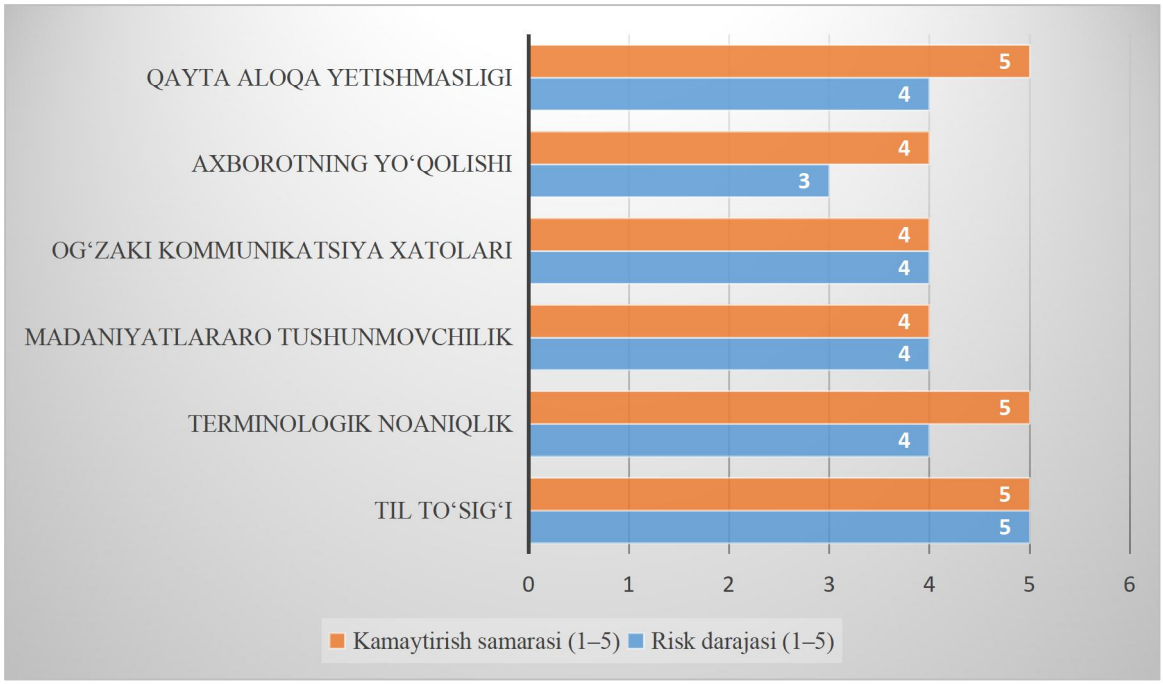
Xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklari va ularni kamaytirish mexanizmlari

Kommunikatsiya riski	Asosiy sabab	Loyihaga mumkin bo‘lgan ta’siri	Kamaytirish mexanizmi
Til to‘sig‘i	Ingliz tilini bilish darajasining turlicha bo‘lishi	Xabarni noto‘g‘ri yoki to‘liq tushunmaslik	Kasbiy ingliz tili bo‘yicha trening va sodda, aniq til
Terminologik noaniqlik	Bir terminning turlicha talqin qilinishi	Vazifa va talablarni noto‘g‘ri tushunish	Yagona inglizcha terminologik lug‘at yaratish
Madaniyatlararo tushunmovchilik	Muloqot me’yorlari va madaniy qadriyatlarning farqlanishi	Noto‘g‘ri talqin, kelishmovchilik	Madaniyatlararo kommunikatsiya kompetensiyasini rivojlantirish
Og‘zaki kommunikatsiya xatolari	Aksent, tez nutq, murakkab iboralar	Muhim axborotning noto‘g‘ri qabul qilinishi	Takrorlash, soddalashtirish va cross-checking
Axborotning yo‘qolishi	Noto‘g‘ri kommunikatsiya kanali yoki hujjatlashtirishning yetishmasligi	Qaror va topshiriqlarda noaniqlik	Muhim qarorlarni yozma ravishda tasdiqlash
Qayta aloqa yetishmasligi	Xabarning tushunilganligini tekshirmaslik	Xatolarning kech aniqlanishi	Muntazam feedback va tasdiqlash mexanizmini joriy etish

Manba: muallif tomonidan ilmiy adabiyotlar tahlili asosida ishlab chiqilgan.

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklari faqat ingliz tilini yetarli darajada bilmaslik bilan emas, balki terminologik noaniqlik, madaniy tafovutlar, og‘zaki muloqotdagi qiyinchiliklar va qayta aloqaning yetishmasligi bilan ham bog‘liq. Shu sababli mazkur risklarni kamaytirishda yagona ishchi tilni belgilash bilan cheklanmasdan, standart terminologiyadan foydalanish, muhim ma’lumotlarni yozma ravishda tasdiqlash, xabarlarning to‘g‘ri tushunilganligini qayta tekshirish hamda madaniyatlararo kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirish zarur. Tadqiqotlarda ham ingliz tilidagi muloqotda

so‘z tanlash, terminologiya va turli aksentlar tushunmovchilikka sabab bo‘lishi, soddalashtirish va qayta tekshirish esa o‘zaro tushunishni yaxshilashi qayd etilgan. Demak, ingliz tiliga asoslangan samarali aloqa tizimi xalqaro loyiha jamoasida axborot almashinuvining aniqligi va izchilligini ta’minlash orqali kommunikatsiya risklarini kamaytirishga xizmat qiladi.

1-rasm. Xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklari va ularni kamaytirish choralarining analitik bahosi

Manba: Muallif tomonidan ilmiy adabiyotlar tahlili asosida tuzilgan (Inkaew, 2018; Järvenpää & Karrbom Gustavsson, 2021; Rajprasit et al., 2022; Lee, 2024).

Diagrammada xalqaro loyihalarda uchraydigan asosiy kommunikatsiya risklari 1–5 ballik analitik shkala asosida tasniflangan, bunda 1 — past, 5 — yuqori darajani anglatadi. Tahlil til to‘sig‘i, terminologik noaniqlik, madaniyatlararo tushunmovchilik, og‘zaki kommunikatsiya xatolari, axborot yo‘qolishi va qayta aloqa yetishmasligini asosiy risk yo‘nalishlari sifatida aks ettiradi. Ushbu ballar empirik statistik ko‘rsatkichlar emas, balki ilmiy adabiyotlar asosida shakllantirilgan mualliflik analitik bahosidir.

XULOSA

Tadqiqot natijalarining nazariy tahlili xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklari faqat tilni bilish darajasiga emas, balki terminologik noaniqlik, madaniy tafovutlar, og‘zaki va yozma muloqot xususiyatlari hamda qayta aloqa mexanizmlariga ham bog‘liqligini ko‘rsatadi. Ingliz tilidan umumiy ishchi til sifatida foydalanish turli lingvistik muhit vakillari o‘rtasida yagona kommunikativ asos yaratadi, ammo samarali aloqa uchun til kompetensiyasi madaniyatlararo moslashuvchanlik va aniq kommunikatsiya strategiyalari bilan uyg‘unlashtirilishi zarur. Ilmiy tadqiqotlarda ham xalqaro kommunikatsiyada auditoriyani hisobga olish, madaniy va lingvistik sezgirlik hamda samarali muloqot strategiyalarining ahamiyati qayd etilgan. Shunday qilib, ingliz tiliga asoslangan tizimli kommunikatsiya mexanizmi axborot almashinuvining aniqligi, o‘zaro tushunish va loyiha ishtirokchilarining muvofiqlashtirilgan faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi muhim vosita sifatida qaralishi mumkin.

Shu bilan birga, xalqaro loyiha jamoalarida kommunikatsiya samaradorligini oshirish uchun ingliz tilidan foydalanishni alohida ko‘nikma sifatida emas, balki loyiha boshqaruvining umumiy kommunikatsiya tizimi tarkibida tashkil etish maqsadga muvofiq. Bunda yagona terminologik baza, yozma axborotni standartlashtirish, muntazam qayta aloqa, vazifaga mos kommunikatsiya kanallarini tanlash hamda xodimlarning kasbiy ingliz tili va madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirish o‘zaro bog‘liq holda amalga oshirilishi lozim. Mazkur yondashuv kommunikatsiyadagi noaniqliklarni erta aniqlash, axborot yo‘qolishini cheklash va turli mamlakat vakillaridan tashkil topgan loyiha jamoalarida hamkorlikning izchilligini ta’minlashga xizmat qilishi mumkin.

TAKLIFLAR:

Xalqaro loyihalarda kommunikatsiya risklarini kamaytirish uchun quyidagi amaliy takliflar tavsiya etiladi:

—Yagona ishchi tilni belgilash — xalqaro loyiha jamoasida ingliz tilidan asosiy rasmiy kommunikatsiya tili sifatida foydalanish.

—Yagona terminologik bazani yaratish — loyiha davomida qo‘llaniladigan texnik va kasbiy atamalar uchun ingliz tilidagi umumiy elektron lug‘at shakllantirish.

—Kasbiy ingliz tili ko‘nikmalarini rivojlantirish — xodimlar uchun loyiha sohasi va lavozim vazifalariga mos qisqa muddatli Business English va Professional English treninglarini tashkil etish.

—Madaniyatlararo kommunikatsiya ko‘nikmalarini oshirish — turli madaniyat vakillari bilan muloqot qilish, fikr bildirish va kelishmovchiliklarni konstruktiv hal qilish bo‘yicha treninglar o‘tkazish.

—Muhim axborotni yozma tasdiqlash — yig‘ilishlarda qabul qilingan qarorlar, topshiriqlar, mas’ul shaxslar va muddatlarni ingliz tilida yozma shaklda qayd etish.

—Qayta aloqa mexanizmini joriy etish — muhim xabar va topshiriqlarning to‘g‘ri tushunilganligini feedback va cross-checking orqali muntazam tekshirib borish.

—Kommunikatsiya kanallarini standartlashtirish — rasmiy hujjatlar, tezkor xabarlar, videomuloqot va loyiha vazifalari uchun qaysi raqamli kanal ishlatilishini oldindan belgilab qo‘yish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Charles, M. (2007). Language matters in global communication. Journal of Business Communication, 44, 260–282. DOI: 10.1177/0021943607302477.
2. Henderson, J. (2005). Language diversity in international management teams. International Studies of Management & Organization, 35, 66–82. DOI: 10.1080/00208825.2005.11043722.
3. Van den Born, F., & Peltokorpi, V. (2010). Language policies and communication in multinational companies. International Journal of Business Communication, 47. DOI: 10.1177/0021943610364515.
4. Ainsworth, J. (2013). Business languages for intercultural and international business communication. Business Communication Quarterly, 76, 28–50. DOI: 10.1177/1080569912471186.

5. Inkaew, M. (2018). An exploration of English as a lingua franca communication: A case study of how English is used as a lingua franca among non-native speakers for mutual understanding in an international golf tournament operation in Thailand. rEFLections, 25. DOI: 10.61508/refl.v25i2.165340.
6. Yanaprasart, P. (2018). Transcending borders – bridging language boundaries in linguistically mixed teams. Language and Intercultural Communication, 18. DOI: 10.1080/14708477.2017.1401036.
7. Yao, Y., & Babcock, B. D. (2020). English as a lingua franca in China-based workplace communication. Ibérica, 39. DOI: 10.17398/2340-2784.39.345.
8. Wang, Q., Clegg, J., Mattos, H. G., & Buckley, P. (2020). The role of emotions in intercultural business communication: Language standardization in the context of international knowledge transfer. Journal of World Business. DOI: 10.1016/j.jwb.2018.11.003.
9. Guillouet, L., Khandelwal, A., Macchiavello, R., & Teachout, M. (2021). Language barriers in multinationals and knowledge transfers. NBER Working Paper. DOI: 10.3386/w28807.
10. Rajprasit, K., Sirisuksakulchai, J., Srimontra, K., Pitakpornsin, N., Letakulkit, P., Phaiboontham, P., & Dumrongruedee, S. (2022). Using Business English as a lingua franca for written and spoken communication: Challenges encountered by Thai human resources professionals in an American multinational company. 3L: The Southeast Asian Journal of English Language Studies, 28(4). DOI: 10.17576/3l-2022-2804-02.
11. Weinzierl, M.-L. (2024). Bridging the boundaries of corporate language competence in multinational teams. Business and Professional Communication Quarterly, 88, 684–726. DOI: 10.1177/23294906231221135.